

Kristijan Vujičić / Željko Špoljar

WELCOME TO CROATIA

DOŽIVLJAJI JEDNOG TURISTIČKOG VODIČA

SADRŽAJ

UVOD U MAESTRALNA PUTOVANJA LOVRE BELINA

ALFRED HITCHCOCK (ZADAR): BAJADERA

DANIEL DAY LEWIS (DUBROVNIK): RECITE MI NEŠTO VIŠE O ISABELLI ADJANI

JOSIF BRODSKI (SPLIT): DRUGI SPLIT

NICK CAVE (ZAGREB): CAVE, ZAGRIFONI I OSTALI KAMENI ČUVARI

MARIJA TEREZIJA (KUTJEVO): LEGENDA O RUPI

JAMES JOYCE (PULA): SVI MAKADAMI VODE U PULU

TITO + ELIZABETH TAYLOR + RICHARD BURTON (BRIJUNI): GAVRILOVIĆKA
05113586

JEAN-PAUL SARTRE (ZAGREB): KRATKA NENAPISANA PRIČA O SUSRETU SARTREA I
KRLEŽE 1960. U ZAGREBU

NIKOLA TESLA (LIKA): TRASH-FICTION

SVETI PAVAO (MLJET): POSLANICA MLJEĆANIMA

MARCO POLO (KORČULA): „GALEB“ MARKO BENKO

JACQUES-YVES COUSTEAU (VIS): SLIJEPI PUTNIK

DANILO KIŠ (ROVINJ): BREVIJAR UMRLIH

NOAM CHOMSKY (NOVIGRAD): ANARHIJA, BEJBE, ANARHIJA

EPI(METEJ)LOG

Zahvale

Isprike

Kazalo nad kazalima

UVOD U MAESTRALNA PUTOVANJA LOVRE BELINA

Žene koje nikada nije dotaknuo muškarac nazivaju djevicama. Postoji li kakav naziv za čovjeka koji nikada nigdje nije putovao? Negdje sam pročitao da je mladog Kanta njegov otac jednom prilikom čitavih pola sata ponižavao pred mjesnim krčmarom, predbacujući mu provincijalizam, inertnost, pomanjkanje znatiželje prema bilo kojoj stranoj zemlji, što je kasnije preraslo u činjenicu da Kant nikada nije napuštao svoj rodni Königsberg.

Ne mogu reći da ja potpuno spadam među takve ljude, “neokaljane” putovanjem. Kao mali, zbog nekih razloga proveo sam čitavu godinu u Beču. Kažu da sam tamo i natrag putovao avionom. Imam negdje i fotografije. Ali ničeg se ne sjećam. Samo ponekad sanjam u boji kako me neki nepoznati ljudi odvođe u avion, a ja mjesečarski koračam osjećajući kako u meni buja metafizička groza kao da ulazim u svemirsku letjelicu koja će me odvesti u zvjezdanu mrklinu.

No, ako izuzmemo taj Beč i jednodnevni izlet u Veneciju kada sam bio srednjoškolac (vodili su nas gledati Tizianove slike), nisam prelazio granice svoje države. Ali zato sam prokrstaro skoro čitavim Jadranom. Nema otoka na koji nisam otplovio trajektom, katkad i običnom jedrilicom. Jedino se nakon upisivanja fakulteta iz Zagreba nisam maknuo pune tri godine. Iz dva razloga. Prvo, toliko sam se zadubio u filozofiju, naročito srednjovjekovnu, da me je sustav anđela i arhandela Tome Akvinskog raznosio, činilo mi se, mnogo dalje od svakog broda, vlaka, aviona, možda i svemirske letjelice. Drugo, i ja sam, baš poput Kanta, imao “svoju” zalogajnicu u koju sam svakoga dana, točno u podne, dolazio na ručak i na kriglu piva. Moja je bila u Vlaškoj, tamo sam upoznao djevojku o kojoj ovoga časa ne bih duljio, tek bih spomenuo da sam na nju počeo trošiti gotovo sav novac što mi ga je jednom tjedno davala majka, te mi često nije ostajalo ni za ZET-ovu kartu do Jaske kada bih se zaželio bistrog vina i mirisnih vinograda. Oca se nisam usudio pitati ni za kakvu pozajmicu, izbjegavao sam ga, jer kad god bi me vidio njegovi napadi na moju “knjiškost” i fizičku nepokretnost bili su puno žešći od onih koje je Kant trpio od svog oca.

Dakle, pune tri godine moja je putanja kretanja bila: stan – fakultet – zalogajnica. Tada se začelo ono što sam ovih dana tako jasno sagledao: sa svakim novim duhovnim posrednikom za mene su se fizička mjesta preobražavala u nešto posve drugo. Prvo je to bio sveti Toma, pa Heraklit, Platon, Spinoza (po uzoru na njega sam svakodnevno počeo uz skroman ručak naručivati kriglu piva, iako me uspavljivalo) i još nekolicina njih iz obavezne fakultetske literature.

Kasnije, kada sam na trećoj godini iz čitatelju nevažnih razloga napustio fakultet, prestao sam biti ograničen na tipove iz filozofske hrestomatije. Imala je u tome poprilično zasluge ona djevojka iz

zaloga jnice na koju sam trošio svoj mizerni džeparac. Ona me uvela u svijet turističkih prospekata i vodiča. Stol u njezinoj unajmljenoj sobi bio je pretrpan njima.

Pažnju mi je privukao vodič srebrnosivih korica: *Hrvatski Jadran: Kulturne i prirodne znamenitosti*. Posegnuo sam za njim i nasumce otvorio stranicu na kojoj je pisalo:

Prema legendi otok Mljet je Oigigija, prelijep otok nimfe Kalipso na kojem je Odisej proveo sedam godina. I antičko ime otoka govori o njegovoj ljepoti: nazvan je Melita. To se ime izvodi od grčkog "melita nesos", što znači medeni otok. Uz ovaj otok nastanjen od prapovijesti veže se i legenda o svetom Pavlu...

Medeni otok, zatitralo mi je pred očima. Zvučalo je tako primamljivo... I odmah se slika proširila sa veličanstvenog obzorja nepreglednog, plavkastog mora na kuhinju iz djetinjstva i miris kolačića sa okusom meda što ih je pekla moja majka... Ne neki način, sve je na ovome svijetu povezano. Mljet na jednoj strani i moja majka na drugoj, samo su dva krajnja djela iste priče. A medij što ih povezuje miris je i okus meda i, dakako, putovanja kroz mnoga stoljeća povijesti...

Foto: Pogled na mljetsko jezero.

U glavi napuštam sliku Mljeta, zvukove zrikavaca što se čuju u blizini, moju uredno zalizanu kosu u stranu i majčin pogled dok zadovoljno krckam moje omiljene kolačiće... Vraćam se u, od filozofije toliko opjevaniu zbilju i ni malo etički (a i estetika je bila upitna) "posuđujem" vodič sivih korica. Prijateljica to ionako neće primijetiti, ima ih previše, a meni možda promijeni život. Naime – ukoliko to nije dovoljno jasno – odjednom me obuzela nagla, neizdrživa potreba za putovanjem. Želja za promjenom mjesta, upoznavanjem novih ljudi, dodirivanjem morskih oblutaka i prastarih

građevina; postajem poput onog nesretnika iz Efeza, Heraklita Mračnog, i ponavljajući njegovu misao “samo mijena vječna jest”, shvaćam da u mojem slučaju putovanje oslobađa. Pomislim, ne znam zašto, da me putovanje može promijeniti, donijeti mi neku neslućenu radost i unutarnje ispunjenje. Zatim istrčim iz prijateljičina stana i poskakujući preko Zrinjevca krenem prema svom stanu. Još jednom otvorim vodič, koji ću od sada zvati *Siva knjiga* i na brzinu pročitam:

Arena – trokatni rimski amfiteatar, po arhitektonskoj koncepciji i sačuvanosti najveličanstveniji je spomenik antičke Pule.

To je dovoljno. Zatvaram korice i žurim prema Paviljonu. Još i ne shvaćam u potpunosti da me nevidljivim naliiperom dodirnuo Franz Kafka, da se u meni dogodila metarmofoza. Samo što ja nisam, poput Gregora Samse, postao kukac već odvažni, nehajni, skoro pa uzvišeni putnik.

– E dragi moj Beline – promrmljao sam sa smiješkom – znam kako ćeš to i ostvariti.

Putnik je bio rođen!

* * *

Te večeri kada sam u Paviljonu na Zrinjercu doživio “preobražaj”, ja sam po povratku kući prošao pokraj poslovnice “Generalturista” u Praškoj ulici. Znakovi su iskrsavali preda mnom kao zvijezde repatice pred onim kraljevima što su se išli pokloniti Isusovom rođenju. Zaposlenice u putničkoj agenciji bile su obasjane bjeličastom svjetlošću neona. Promatrajući ih kroz izlog doživljavao sam ekstaze na kojima bi mi pozavidio i časni Majstor Eckhart. Srećom, u blizini nije bilo nikakvog revnog pozornika koji bi me legitimirao kao potencijalnog manijaka. Te tri zaposlenice “Generalturista” pričinjale su mi se kao fino izrađene statue pred ulaz u kakvu pećinu punu nevidenog, drevnog blaga.

Sljedećeg jutra mogli ste me vidjeti kako ležeći u krevetu s ramena zamišljeno otesam mrvice krekeru. Na trenutak sam se prisjetio Platona. Njegovo ime u prijevodu trebalo bi značiti “plećat”, “čovjek širokih ramena”. Od jednog profesora crvenog nosa čuo sam da je Platon za doručak jeo četiri ili pet do zagorenosti zapečenih kruščića, također u ležećem položaju, a kad bi otesao mrvice sa svojih ramena, tog obroka na podu mogao bi se zasititi izglednjeli odrasli albatros. Od mrvica na mom tepihu teško da bi se zasitio i običan vrabac... Ne bih li se oslobodio ove besmislene meditacije, ponovo sam se usredotočio na pronalaženje mogućnosti nabavke kakvog elegantnijeg odijela. Moja prijateljica iz zalogajnice, mislio sam, tu mi ne bi mogla biti puno od pomoći... Jedino ako nije štogod sačuvala od svog pokojnog oca... Sjećam se kako mi je jednom prilikom

pričala da je bio povisok muškarac uglađenih manira... da ne duljim, opisala ga je kao svojevrsnog kicoša. I na kraju dodala da mi fali samo malo sigurnosti, odlučnosti, mirnijih kretnji, pa bih bio vrlo sličan njemu...

Ne, moja prijateljica nije primijetila da joj nedostaje turistički vodič sivih korica. A ja sam iz njene sobe izašao u sakou crnom poput gavranova pera.

– Ispravi još malo ramena! – viknula je za mnom, dok sam se spuštao niz strme stube.

I sve ostalo je teklo glatko, kao da me svojim skladom i razboritošću vodio širokoprski Platon iz jedne od onih nebeskih nastambi za koje se tu na zemlji kleo da su rezervirane samo za istinske filozofe...

Gospođa iz kadrovskeg odjela u «Generalturistu» bila je vrlo ugodna osoba. Nije me zaboravila upitati imam li svog privatnog krojača, jer dugo u radu sa strankama nije naišla na “ovako dobro strukiran sako”. Nešto sam joj neodređeno promrsio umjesto odgovora. Što se pak tiče našeg strogo poslovnog razgovora, on je više sličio razmjeni mišljenja o pojedinim svjetskim književnim djelima vezanim uz motive putovanja. Omiljena knjiga naše gospođe iz “Generalturista” bila je *Moby Dick*. Daljnjim detaljima razgovora neću gnjaviti čitatelja jer ne vjerujem da će iz mog poslovnog intervjua moći izvući išta korisnog za sebe ako se i sam nađe u (ne)prilici traženja sličnog posla. A da mu savjetujem obnavljanje znanja iz svjetske književnosti, pa makar i samo one putničko-pustolovne, čini mi se malo preuzetnim sa moje strane. Pa ipak ću za kakvog obješenjaka kojem je za sada jedini “zalog postojanja” mjesečno javljanje na burzu, a i to obavlja bez nekog jasnijeg nagnuća, sastaviti vrlo kratak popis pustolovno-morske literature nakon koje će se, možda, poželjeti prijaviti za nekvalificirani posao “bacača užadi” na nekom trajektu «Jadrolinije» na potezu, recimo Split-Šolta.

1. Jack London: *Morski vuk*
2. R. L. Stevenson: *Otok s blagom*
3. Joža Horvat: *Besa*
4. Ernest Hemingway: *Imati i nemati*
5. Daniel Defoe: *Robinson Crusoe*
6. Joseph Conrad: *Lord Jim*

Trebam li posebno spominjati da je moj intervju urodio plodom? Gospođa je obećala nazvati me u što kraćem roku i potvrditi da sam dobio posao turističkog vodiča. Samo neka joj još jednom ponovim koje strane jezike govorim tečno, jer zaboravila je upisati.

Fotografija Alfreda Hitchcocka na zadarskoj rivi.

Prvo putovanje: Zadar

BAJADERA

Arheološki nalazi s područja današnjeg grada Zadra svjedoče da je to mjesto naseljeno od IX. st. prije Krista, a samo pet stoljeća kasnije Jadera je jako pomorsko sjedište Liburna. U početku Rimskog Carstva u gradu nastaje urbanistička osnova s pravilnim rasterom ulica koji je održan do danas. Rimska povijest krije i jednu zagonetku: grad je u VI. stoljeću doživio neku katastrofu – naime, prvih godina VII. st. Avari i Slaveni (Hrvati) stigli su u grad koji se nalazio na razini jedan metar višoj od rimskog grada...

Iskreno govoreći nije mi bilo ni najmanje ugodno. Autobus je monotono jurio po autoputu, turisti su na pola sklopljenih očiju zurili kroz prozore, a mene je proganjao stalni osjećaj da im moram nešto govoriti u mikrofon, koji sam nezgrapno držao u ruci poput korneta razlivenog sladoleda. U jednom trenutku, nakon preduge tišine, došlo mi je da im kažem: “Gospodo putnici, ovo je cesta,

ono tamo s vaše desne strane je šuma, a lijevo vidite oranicu. Jadransko more ugledat ćemo za otprilike četiri sata.”

Razmišljao sam o svojem putovanju. Kada sam bio mlađi nemogućnost odlaženja na nepoznata mjesta nadoknađivao sam čitanjem. Mašta mi je omogućavala da u jednom trenutku zajedno s Julesom Verneom proučavam Island i istražujem put u središte zemlje, a već u sljedećem zajedno s Malim princom otkrivam ljepote ljudskog duha i svemira. I još nešto sam shvatio, dok sam se kasnije pokušavao ozbiljnije baviti filozofijom: sve ono što je i jedan filozof ikada pokušavao reći o putovanju, životu ili ljubavi, već je kroz svoja djetinja usta na tisuće puta ljepši i jednostavniji način izrekao Mali princ.

Postarija Njemica sa sjedala broj 6 svako je malo tugaljivo pogledavala prema meni, kao da sam joj nanio ne znam kakvo razočaranje u životu. Pobjao sam se hoće li se možda požaliti agenciji na vodiča, odnosno na moju senzibilnu osobnost, da sam čitavim putem sjedio pokraj vozača kao drvo. Naprezao sam mozak ne bih li smislio nekoliko koliko-toliko zanimljivih rečenica, ali ništa. Kao da sam, poput Baudelairea pred smrt, obolio od afazije.

Upravo smo bili prošli pokraj raštrkanih nadgrobnih spomenika uz cestu. Rezignirano sam se zamislio – zar ionako sva naša putovanja neće završiti na ovakvom mjestu... Iznad crkvice na brežuljku letjele su vrane poput crnih točaka na sivom nebu. Stara Njemica nije skidala pogled sa mene. Naglo sam ustao i prišao joj sa mikrofonom. Upitao sam je bi li nam htjela otpjevati nešto veselo, da se svi u autobusu malo razbudimo.

Zdušno je prihvatila mikrofonom, pa napuklim glasom otpočela pjevati uvodne taktove *Lili Marlen*. Poneki od putnika tiho su joj se priključili. No, na pola druge strofe starica je naglo prekinula pjesmu i proderala se:

– Ubojstvo!

Zatim još jednom:

– Ubojstvo!

Vozač je umalo ispustio volan iz ruku, ali se brzo ponovo usredotočio na cestu. Turistkinja koja je sjedila uz staru Njemicu došla me umiriti; objasnila mi je da je gospođin muž prošle godine smrtno stradao prelazeći cestu, naletio je na njega neki pijani Turčin... a sada ju je, valjda, neki lik sa ceste što je izgledao poput Che Guevare, podsjetio na njega.

Utonuo sam u svoje sjedalo.

– Krasno prvo putovanje, Beline... – promrsio sam sebi u bradu.

Pitao sam se što me još očekuje. Netko će se tamo na zadnjim sjedalima ukočiti, a obdukcijom će se doznati da mu je u sok podmetnut otrov...

Moje paranoične misli iščezle su poput ptica pred potres, kada smo s uzvisine ugledali more. Šarale su ga slabašne sunčeve zrake; sivi oblaci su se razmicali, uskoro će biti baš vedro. Jedino je vozač djelovao potpuno ravnodušno prema ovom plavetnom prizoru. On je ovo gledao i jučer, i prekjučer... Na trenutak me obuzela zebnja: hoće li i moje lice nakon silnih, uzastopnih putovanja na Jadran poprimiti takav beživotan izraz? “Ljudi čine mjesta, Beline. Sve je ostalo ljepša ili ružnija scenografija”, podsjetio sam se. “Ako te ova stara Njemica mogla uvući u atmosferu konačnosti, pa čak i mogućeg ubojstva, na što li sve možeš biti spreman kad stignete u Zadar!” Pomalo grozničavo prolistao sam svoju Sivu knjigu:

Od svih ilirskih naselja na Jadranu, Jadera se među prvima našla na udaru Rimljana. Isprva su Liburni saveznici Rimljana u obračunu s južnim Dalmatima, a zatim su Rimljani pokorili Liburne.

Jadera... Zazvučalo mi je kao bajadera. Shvatim da od uzbuđenja još nisam ni doručkovao. Umjesto da izvadim sendvič, ponovo sam se zadubio u Sivu knjigu. Već od samih ovih rečenica postao sam sit:

Kao i druge kuhinje u Hrvatskoj, tako i dalmatinska ima svoje osobitosti. I tu dominiraju specijaliteti od morskih plodova. Jela dalmatinske kuhinje odraz su ljudi, kraja, podneblja, godišnjeg doba, prirodnih i ekonomskih prilika. Što je tipično? Jeste li već čuli za sinjske ili benkovačke arambašice, rižu s luganigama, šamaštrani jezik, pašticadu, kaštadrinu s kupusom, brački vitalac pa fritule, bobiće, škanjate i sl. A pobrojali smo tek nekoliko specifičnih naziva!

U Zadru su moji turisti bili smješteni u hotelu “Zagreb”. Još jednom sam se uvjerio u isprepletenost, podvojenost stvari – nazivajući iz hotela svoju prijateljicu u Zagreb, na njezino pitanje gdje sam, ispalio sam kao iz topa:

– U Zagrebu!

S druge strane slušalice nastao je muk. Odmah sam se ispravio:

– U Zadru. U hotelu “Zagreb”.

Sljedećeg dana, nakon doručka odveo sam svoje turiste pred rotundu svetog Donata. Vidjevši oduševljenje na njihovim licima, nadahnuto sam otpočeo:

– Rotonda sv. Donata, s početka IX. stoljeća, najznačajnija je od predromaničkih spomenika. Visoka je 27 metara, s tri apside, a unutrašnjost je, vidjet ćete, podijeljena u dva broda. Izvanredna akustika omogućuje da se u rotondi danas održavaju koncerti klasične glazbe...

Po izlasku iz rotonde, otišli smo prošetati na rivu. Htio sam im usput, da se malo odmore od starina, pokazati nedavno napravljene orgulje u moru.

Ali, prije nego smo stigli do orgulja, naišli smo na neobičan prizor.

Na rivi je, nepomičan poput kipa, stajao starac odjeven u šarenu, žensku haljinu. Glavu je pokrio pletenim šešišom širokog oboda, opšivenog ružičastom trakom. Ljubaznim, piskutavim glasom predstavio nam se kao Barbara. Potom je svečanim tonom pred mojim turistima izjavio da se s ovog istog mjesta slavni režiser Alfred Hitchcock za vrijeme svog posjeta Zadru divio zalasku sunca. Ako mu ne vjerujemo neka pogledamo ploču na zidu na kojoj je to zapisano, eno je tamo uz hotel. Jedan turist mi se primaknuo, upitao me što im taj čovjek govori, mogu li prevesti?

– Da, svakako... – Trgnuo sam se iz svoje zamišljenosti; prisjećao sam se trenutka kada sam sa svojim ocem prvi put gledao Hitchcockove *Ptice*. Virio sam ispod deke, a otac mi se podsmjehivao zbog kukavičluka, rugajući mi se da sam kao neka curica.

I dok sam turistima prevodio riječi starca u šarenoj haljini, u glavi je stalno odzvanjao očev glas: “Kao neka curica... Kao neka curica...”

Poslije, kada samo nastavili hodati prema morskim orguljama, još sam se osjećao vrlo uznemireno. Ne bih li skrenuo misli sa svog oca, pomislio sam na Sartrea. Malog Sartrea... Kada je njegova majka, neutješna što nije rodila djevojčicu, puštala da mu narastu dugački uvojci, i po cijenu života nikome od ukućana nije dozvoljavala da ga vode frizeru... Sve dok ga jednom, pred polazak u školu, u strogoj tajnosti djed nije poveo na šišanje. Tada je uslijedio šok: majka je ridala, djed se zatvorio u svoj kabinet i dugo nije izlazio, a mali je Sartre s mazohističkim zadovoljstvom postao svjestan da je samo običan dječarac, i još k tome prilično neugledne vanjštine. Predstava je bila svršena.

* * *

Tog poslijepodneva, i ne sluteći da stavljanjem duge, plave perike na svoje tjeme razmotava opasno klupko isprepleteno koncima umjetnosti i života, dvadesetsedmogodišnji Josip Blagajić – Jole uputio se kao i obično na šetnju zadarskom rivom. Scenografiju njegova kretanja činili su, kao u kakvoj američkoj melodrami, palme, more i sunce na zalazu, crveno poput užarenog kovačkog mijeha. Od ove “filmske” atmosfere jedino je tog dana malko odudarala nimalo atletska figura proćelavog čovjeka povelikog trbuha u činovničkom odijelu što je stajao u blizini hotela “Zagreb”. Spomenuti je čovjek, kao podvrgnut jednoj od tada popularnih telepatijskih hipnoza, zurio u pravcu zalazećeg sunca.

Mladi Jole prišao je neznancu s jedinom namjerom opomenuti ga kako sunce na zalazu ima vrlo loš učinak na vid, naročito s ovakvog otvorenog mjesta. Shvativši da se radi o inozemnom građaninu, Joletu je trebalo nešto više vremena da svoje upozorenje sroči na barem donekle razumljivom engleskom. Korpulentni stranac ga je za to vrijeme pažljivo promatrao, Jole je kasnije tvrdio kako ga je *zapravo gutao pogledom*. U istinitost toga mogli bi povjerovati ako nam je poznato da je stranac bio tada već svjetski proslavljeni režiser, tvorac kontraverznog *Psiha*, Alfred Hitchcock. Tko može posumnjati da Jole sa svojom perikom i crvenom haljinom ne bi ostavio snažan dojam na nekoga tko se tako predano bavi sedmom umjetnošću.

Barbara/Jole je bila/bio zadivljen(a) erudicijom simpatičnog engleskog gospodina koji je govorio o ljepoti grada, o posebnom mirisu crkve sv. Frana, baroknom izgledu crkve sv. Šimuna (“barok dolazi od portugalske riječi ‘barocco’, rekao je, što znači iskrivljeni kamen”), Narodnom trgu i stravičnosti onoga mjesta gdje se nalazi stup sa neobičnim željeznim lancem. Jole je bio ponosan na sebe jer je znao da je mjesto koje Hitchcock spominje ustvari forum.

Dimenzije rimskog foruma bile su 90 x 45 metara. S tri strane bio je zatvoren s raskošnim trijemovima pod kojima su bile statue. Od foruma je sačuvan pločnik, prilazno stubište, zidovi taberne I jedan četrnaest metara visok stup s korintskim kapitolom koji je u mletačko doba služio kao stup sramote. Na njemu su i ostaci željeznog lanca.

Da je susret na rivi poprimio i ozbiljnije konture od samih “profesionalnih pogleda” svjedoči uvođenje treće osobe u priču, stanovitog gazda Tonija, vlasnika konobe N, poznate po trpkom, crnom vinu i posudicama za masline izrađenim u kineskom stilu. U vezi tih posudica je i otpočeo neobavezan razgovor Hitchcocka i gazda Tonija. Režisera su podsjetile na rekvizite iz jednog filma u kojem je glumila njegova omiljena glumica Marlen Dietrich. Za to vrijeme, Jole koji je i doveo slavnu osobu u ovu konobu, povukao se u toalet.

Valjda u želji da što bolje popravi šminku i dotjera svoj cjelokupni izgled izložen sada iskusnom oku poznavao svih “izvankulisnih” trikova, Jole punih dvadesetak minuta nije izlazio iz toaleta. U tom razmaku se vlasnik konobe, već prilično blisko, *kao da su ribarili na istoj barci*, primicao na uho redatelju, razotkrivajući mu bez zadržke žalosnu obmanu koju “čaknuti Jole” već drugu godinu bezuspješno pokušava proširiti Zadrom, gradom koji je sa svojom rimskom prošlošću i veličanstvenom zagonetkom iz VI. stoljeća bio spreman prihvatiti i jednu takvu sitnu, gotovo nedužnu intrigu svog luckastog stanovnika.

Na priču koju je čuo od gazda Tonija, Hitchcock je najprije reagirao jednom, reklo bi se, posve banalnom gestom – izvadio je iz džepa svog sakoa “Kraševu” bajaderu, razmotao je i pojeo,

popraćen Tonijevim negodovanjem: kako će nakon tog slatkiša prijeći na slane srdele? No, režiser nije ni najmanje računao na srdele, a očito niti na više išta drugo u toj konobi, jer je ubrzo, ne dočekavši da Jole izađe iz toaleta, odšetao natrag na rivu.

Ono što slijedi puko je nagađanje, potkrijepljeno tek “dokumentom” zaturenim u džepu sobarice koja je čistila hotelsku sobu nakon Hitchcockova odlaska. Na zgužvanom papiriću naliv-perom je bilo napisano: *Život je plavuša ispod čije perike se nalazi ogoljeno tjeme. Umjetnost je obrnuto.*

Što je taj sumorni zapis trebao značiti? Čini se da, usprkos svom iskusnom oku, redatelj sve do dolaska u konobu nije shvatio da se iza “plavuše” s rive krije mladić. A kada mu je to razotkrio gazda Toni, jedva da se usuđujemo i naslutiti što se počelo razmotavati u Hitchcockovoj glavi. Skloni smo tvrditi kako je režiser u “Joletovoj tajni” (*on vam se, Mister, preoblači u tu žensku i tvrdi nam da je to nekakva Barbara kojoj iznajmljuje sobu u svom stanu*) pronašao kobnu analogiju sa svojom filmskom uspješnicom *Psiho*. A kakvu je to tjeskobu proizvelo u umjetniku kojem se njegovo djelo naknadno, na iskrivljen način ponovilo u stvarnosti, možemo možda shvatiti kroz riječi pisca Danila Kiša izrečene u razgovoru s izvjesnim Leom Gilletom: “Mada nisam mističar vjerujem da ovakve stvari ne možeš pisati a da ne budeš kažnjen. Uplašio sam se kad sam shvatio da sam već bolovao od raka u trenutku kad sam pisao tu novelu, (*Enciklopedija mrtvih*, nap. ur.) baš kao i otac naratorke. Kao da sam kroz pisanje izbacio zloslutni predosjećaj.”

* * *

Stajao sam na rivi i promatrao zalazak sunca. Zbilja neobično. Kao da se na ovom mjestu događa nešto sasvim novo – umjesto da velika, crvena kugla ponire u vodu, uzburkano more se diže i preplavljuje sunce. Moji putnici uputili su se prema hotelu, umorni su, kažu, vidjet će zalazak i sutra.

I barba Jole je napustio mjesto pokraj Hitchcockove ploče s kojom je povezan na neki čudan, gotovo neprirodan način, i pored koje ga svakoga dana fotografira mnoštvo turista, a on doimlje kao da ga sve to čini sretnim.

More postaje sve više, sunce nestaje. Dobro je, dobro, pomislim. Eto, završava prvi radni dan turističkog vodiča. Sve je dobro, zajedno sa Zadrom tonem u smiraj; pale se prve noćne lampe. Pokušavam udahnuti ovo divno mjesto.

Hladan vjetar prostruji mi preko ramena. Okrenem se. Tamo, na ulazu u jednu uličicu spazim zanimljivu sjenu na zidu... sjena čovjeka s markantnim podbratkom i velikim trbuhom... To kao da je... “Nemoguće...”, zavrtim glavom. “Hitchcock je već godinama...”

Ipak žurno zakoračim prema uličici, osluškujući usamljene udarce, vlastitih koraka. Zatim se i zatrčim, ali tamo nije bilo nikoga. Na podu je tek stajao zgužvani papirić mojeg omiljenog slatkiša – bajadere. Podignem ga i stavim u džep.

– Kasnije ću ga baciti – kažem naglas i požurim se pridružiti svojim turistima na zajedničkoj hotelskoj večeri.